

פלא השוואת שני הגנ"נים שנערכו בארחק חצי שנה....

ספר במדבר פרק א

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַהֲד לְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֵת רֹאשׁ כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתֵם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפָּר שְׂמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתֶּם: (ג) מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתֵם אֹתָהּ וְאַהֲרֹן:

(מה) וַיְהִי כָּל פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל: (מו) וַיְהִי כָּל הַפְּקָדִים יָשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

□ הבה נראה באיזה תאריך נמנו בני" במנין הקודם, שמנו את מחציות-שקליהם [בנדבת המשכן]? ומה היה סכום מספרם?

ספר שמות פרק לח

(כה) וְכִסֶּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (כו) כָּקַע לְגִלְגָּלֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

שאלת רש"י על פלא השוואת סכום שני המניינים

שמות פרק ל פסוק טז

(טז) ונתת אתו על עבודת אהל מועד – למדת סלנטווה למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנכנס בהם מגפה כמ"ש (שמות לב) ויגוף ה' את העם.

משל ללאן החזיבה על בעליה שנפל זה דבר ומספסק אמר לו לרועה בצקקה ממך מנה את לאני ודע כמה ותרו בהם להודיע שהיא חזיבה עליו...

ור"ת וכי אפשר שבקניהם היו ישראל קוים ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ'?!? ... שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן (במדבר א) ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים

והלל בשתי שנים היו ור"א שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובקניה נעשו בני כ'?

□

תשובה לדבר: אלל שנות הנשים שנה אחת נמנו אבל למנין יליאת מנרים היו שתי שנים לפי סליניאת מנרים מונין מניסן כמו שנינו במסכת ראש השנה ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשניה שנתחדשה שנה באחד בניסן אבל שנות הנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי נמלאו שני המנינים בשנה אחת המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרנה המקום לישראל לסלוח להם ונלטו על המשכן והשני באחד באייר:

□ שיטת רש"י: נמנו לפי "שנתון" – כל מי שנעשה בן 20 תוך שנת ב' אלפים תמ"ח לבריאה. [נמצא שלא ניתוספו חדשים ב'שנתון' □ אבל כיצד לא נחסר מספרם – בגלל המיתים!?

רמב"ן על שמות פרק ל פסוק יב

ואני תמה, ואיך יתכן שיחיה קהל גדול כמחו ולא ימותו בו בחצי שנה למאות ולאלפים – והנה לפי דברי הרב עמודו כשבעה חדשים ולא מת אחד, וכתוב (במדבר ט ח) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם?!? [=סימן שהיו במדבר מקרי מוות]

ועוד קשה לי, כי מנין שנות האנשים איננו למנין שנות עולם מתשרי אבל הוא מעת לעת מיום הולדו, לכך נאמר בהם עשרים שנה ומעלה, שיחיו שנים שליומות להם וכן בכל מניני התורה בשנות האדם כך הם נמנין מעת לעת, כמו שאמרו... א"כ כל הנולדים מתשרי ועד אייר השלימו שנה בינתיים, ונתרבו בין שני המנינים עם רב.

אבל יותר נכון שנאמר שכן **אירע מעשה** [?] שהיו ישראל בשעת מנין ראשון תר"ג אל"ף ותק"ן, ומתו מהם הרבה בשבעה החדשים כנוהג שבועלם, ובני עשרים משלימים שנתם מתשרי ועד אייר, ואירע הדבר שהיו המושלימים כמנין המתים:

אבל לפי דעתי אין השוואת המניינים האלה שאלה כלל, כי במנין הראשון נמנה שבט לוי עמוהן, כי עדיין לא נבחר ולא יצא מכלל העם, ובמנין שני נאמר לו אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא

תשא (במדבר א מו) והנה אותם המשלימים שנתם שנעשו בין שני המניני בני עשרים שנה היו קרוב לעשרים אלף

וזה דבר ברור כי ממה שהוצרך לומר במנין שני אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא, ראייה שהיה נמנה עמהם עד הנה, ועתה נבחר השבט ההוא ונמנה לעצמו להיות לגיון למלך...

- שיטת הרמב"ן: או שהיה כאן נס שמספר הנוספים ומספר העוברים גיל שישים והנפטרים - הושוו!
- או שאמנם היה פער בין שני המנינים, אלא שנוספו על בני ישראל כמספר שבט לוי - שבמנין השני נמנו בפני עצמם!

יצריך עיון:

- מדוע רש"י לא תירץ כהרמב"ן - שזהו לכאורה פשוטו של מקרא - שבמנין הראשון שבט לוי נמנה עמהם?
- מה יענה רש"י לשאלת הרמב"ן מהפסוק: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - הרי שכן היו מתים כדרך הטבע, למרות שנתנו כופר-נפשם, א"כ היה צ"ל שמספר המתים ישנה את סכום שני-המנינים?

ויש לומר :

א. לרש"י לא נמנו הלוויים גם במנין הראשון, כי מאחר שלא חטאו בעגל, כבר הפכו בזה להיות "לגיונו של מלך" - ולא סבירא ליה כהרמב"ן שרק בעת המנין השני נבדלו להימנות בפני עצמן, וכדפירש"י :

רש"י על במדבר פרק ג פסוק יב*

(יב) ואני הנה לקחתי - ואני מהיכן זכיתי בהן: מתוך בני ישראל - לפי שהיתה העבודה בזכרות וכשחטאו בעגל נפסלו והלוויים שלא עבדו עבודה-אלילים, נבחרו תחתיהם:

[משמע כבר אז אחר חטא העגל מיד נבחרו - ולכן גם במנין הראשון לא נמנו בשקלים עמהם, כי לא נזקקו לכפרה ולא ידע מנין הנוחרות, כי בעדר זה לא נפל הדבר...]

ב. לדעת רש"י בזכות השקלים "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" - הרי לפני שנגזרה גזירת-מרגלים, לא היו מתים במדבר [בין מניין ראשון לשני] ר"י בן זמרא: כל זמן שנמנו ישראל לצורך - לא חסרו! [במדב"ר ב, יז]

ג. ומה שכתוב "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - הרי אדבא, משם מוכח כדעת רש"י - חזאת עפ"י דברי הגמרא:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה/א

דתניא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אותם אנשים מי היו?

נושאי ארונו של יוסף היו - דברי רבי יוסי הגלילי

רבי עקיבא אומר: מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא

רבי יצחק אומר: אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולין ליטהר אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר

אלא עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הוא אין יכולין לעשות הא למחר יכולין לעשות.

ומבאר המלבי"ם וכן הוא בתו"ת עה"פ:
דלכאורה מאי חקירה היא זו מי היו? חטרים מתים?...

ועיין באבן עזרא:

"אי אפשר שיחיה מחנה ישראל גדול ולא ימותו בו מתים כל יום..."
ועל כרחך לפי אב"ע תפורש שאלת הגמרא: מי היו אותם אנשים שכל כך נגע להם אי-יכולתם לעשות הפסח עד שבאו בתלונה : למה ניגרע !?

ד. אלא מכאן מוכח, לדעת רש"י, שאמנם בתקופת המדבר, בטרם חטא-המרגלים לא היו מתים מיתה-טבעית, ולכן לא נחסר אף אחד מהמנין בגלל פטירה,

ולכן נאלצה הגמרא למצוא איזה "מת" יוצא-דופן: [יוסף / מישאל ואלצפן] / מת מצוה גר

- ולכן נאלץ רש"י לדחוק שהשוואת שני-המנינים שהמפקד היה לפי "שנתון" [ושניהם היו באותו שנתון]
- אלא שמעתה יקשה - שואל המלבי"ם - א"כ מה היתה התועלת במנין השני ? והרי לא מת אף אחד ולא נוסף אף אחד [בשנתון זה], וידוע מראש שיהא מניינם שווה לקודם!...

ומבאר המלבי"ם: שהמנין השני שבראש ספר במדבר - לא נועד בשביל לספק לנו את מספרם אלא היה נעלה בחשיבותו וערכו:

- הציווי למנותם בא בהקשר לסיום בניית "אוהל-מועד"
- התכלית של המנין היתה להתפקד ל"דגלים" ו"מחנות-שכניה" שתשרה בהם.
- כל אחד מהנופקדים עבר אישית בפני הנשיאים ומשה ואהרן צדיקי-הדור.
- נפקדו - לא רק בספירת שקלים - אלא "למשפחותם" ו"בית-אבותם" : אילן יוחסיהן.
- "במספר שמות" - אף נרשמו שמותיהם האישיים בספר

וכן פי' הרמב"ן במדבר א, מה. טעם המנין השני: ועוד כי הבא לפני אב הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים,

כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה, יבקשו עליהם רחמים, ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ולא ימעט מספרכם, והשקלים כופר על נפשותיכם:

הרבי:

תכלית ספירתם דבר שבמניין אינו בטל' לכן נמנו רק יוצאי צבא בלבד

השאלה-הליטאית
והתשובה החסידי'ית